

مدل ترکیبی انتخاب تأمین کننده و تخصیص سفارش در شرایط عدم قطعیت تصادفی و حل با رویکرد بهینه‌سازی فازی استوار (مطالعه موردی: شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایثار)

حسینعلی حسن پور^{۱*}، حسین غفاری توران^۲، مصطفی زارعی^۳، علی محمدی^۴

۱- استادیار، ۳- دانشجوی دکتری، ۴- کارشناسی ارشد گروه مهندسی صنایع، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران (دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۹، پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۱۴)

چکیده

هدف تحقیق ارائه یک مدل برنامه‌ریزی عدد صحیح غیرخطی دوهدفه شامل کمینه کردن هزینه‌های خرید و زمان تأخیر در تحویل و بیشینه کردن میزان تاب‌آوری برای بهینه‌سازی زنجیره تأمین اقلام عمومی به طوری که تمام پارامترهای توابع هدف و محدودیت‌ها غیرقطعی می‌باشد، است. برای حل مدل، ابتدا اوزان مناسب معیارهای مرتبط برای تولیدکنندگان از طریق روش تصمیم‌گیری چندمعیاره به دست آمده که این اوزان ورودی مدل ریاضی پیشنهادی می‌باشند. از آنجاکه این مسئله جزو مسائل بهینه‌سازی ترکیبی در خانواده مسائل NP-hard محسوب می‌شود، برای حل مدل از الگوریتم‌های تکاملی چندهدفه NSGA-II و MOPSO استفاده شد. برای مقایسه نتایج حاصل از الگوریتم‌ها با کمک شاخص‌های مقایسه‌ای استفاده گردید. در این تحقیق برای تبدیل مدل فازی به مدل قطعی از برنامه‌ریزی محدودیت شانس امکانی استفاده شده که این روش دو مدل تخمین LAM و UAM را به‌طور مناسبی بر روی تغییرات بدبینانه-خوشبینانه ناشی از تفاوت نگرش تصمیم‌گیرندگان فیت می‌کند. یافته‌های حاصل از مقایسه این الگوریتم‌ها بیانگر این امر است که در حالت‌های خوشبینانه، الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری داشته و در حالت‌های بدبینانه، الگوریتم MOPSO عملکرد بهتری ارائه می‌دهد. به‌طور نمونه در زمان حل و معیار فاصله از نقطه ایدئال در تمام مسائل عملکرد بهتری نسبت به الگوریتم دیگر دارد.

واژه‌های کلیدی: زنجیره تأمین تاب‌آور، عدم قطعیت تصادفی، بهینه‌سازی فازی استوار، NSGA-II، MOSPO، شاخص‌های مقایسه‌ای

۱- مقدمه

طراحی شبکه زنجیره تأمین موردتوجه قرار گیرند از یکسو وقوع اختلالات احتمالی و آسیب‌های ناشی از آن و از سوی دیگر ماهیت غیرقطعی پارامترهای معمول کسب‌وکار [۲]. در زنجیره تأمین، مدیریت برگشتی در قالب لجستیک معکوس اعمال می‌شود. به دلایل مختلف، جریان مواد و کالاها در خلاف جهت عادی زنجیره، اجتناب‌ناپذیر است. پرداختن به موضوع شبکه لجستیک معکوس و مدیریت و هدایت مؤثر و ضروری است. با توجه به بررسی‌ها یکی از مواردی که تأثیر بسیاری بر مدل‌سازی شبکه لجستیک معکوس دارد، در نظر گرفتن شرایط عدم قطعیت است. در لجستیک معکوس، پارامترهایی مثل ظرفیت مراکز، تقاضا، هزینه و کیفیت و... غیرقطعی هستند. در برخورد با مبحث لجستیک یکپارچه، ابتدا باید دید که در تصمیمات تاکتیکی سازمان، چه اصولی مطرح است تا با کمک آن بتوان برای لجستیک یکپارچه نیز تصمیمات طراحی راهبردی اتخاذ کرد. در این راستا، طراحی شبکه لجستیک به‌عنوان بخشی از برنامه‌ریزی زنجیره تأمین از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌تواند نقش مثبتی روی اهداف زنجیره تأمین به‌خصوص کاهش هزینه‌ها، سطح پاسخگویی و کارایی داشته باشد [۳]. مسئله موردبررسی در این پژوهش طراحی یک مدل شبکه لجستیک یکپارچه مستقیم با در شرایط عدم قطعیت است. در

طراحی و یکپارچه‌سازی شبکه لجستیک به‌عنوان یک منبع کلیدی برای خلق مزایای رقابتی می‌تواند موجب رضایت مشتریان و پاسخگویی نیازهای خاص آنان را فراهم سازد. یکپارچه‌سازی جریان‌های مستقیم و معکوس باعث جلوگیری از زیربهنیگی ناشی از طراحی جدا از هم شبکه لجستیک مستقیم و معکوس می‌شود. زنجیره‌های تأمین سامانه‌های پیچیده و دینامیکی هستند که اغلب در حوزه‌های جغرافیایی وسیعی گسترده شده‌اند [۱]. چالشی جدی که پژوهشگران در طراحی شبکه زنجیره تأمین با آن مواجه هستند عدم قطعیت پیش رو در محیط ناشناخته کسب‌وکار است. از آنجایی که تصمیمات راهبردی مربوط به طراحی شبکه زنجیره تأمین برای یک افق زمانی بلندمدت اتخاذ می‌شوند و همچنین تغییر این تصمیمات هزینه‌های بسیاری در پی خواهد داشت، بنابراین در نظر گرفتن عدم قطعیت در هر مرحله طراحی شبکه امری اجتناب‌ناپذیر است. به‌طور کلی دو نوع منشأ عدم قطعیت که عملکرد زنجیره تأمین را به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌دهند باید در

* رایانامه نویسنده مسئول: hahassan@ihu.ac.ir

است. ایده اصلی توسعه مدل، اضافه کردن یک سطح به زنجیره تأمین از طریق انبارهای میانی است. انبارهای شرکت، به عنوان بخشی از زنجیره تأمین در حالت های اختلال و عدم قطعیت، می تواند نیازهای مربوط به رده ها را برآورده نمایند؛ لذا این حالت در مدل ریاضی لحاظ گردید و پارامترها و متغیرهای آن تعریف شد و محدودیت مربوط به ظرفیت انبار و هزینه های نگهداری آن، به مدل اضافه شده است.

مدل های مکان یابی تسهیلات و به ویژه مدل های مکان یابی تسهیلات گسسته را می توان منبای تأسیس مسائل طراحی شبکه در زنجیره تأمین در نظر گرفت در جدول (۱) یک دسته بندی از پیشینه تحقیق و مدل های مرتبط با تاب آوری زنجیره تأمین بیان شده است.

پژوهش پیش رو برآنیم تا با توسعه مدل هایی به طراحی استوار شبکه زنجیره تأمین پرداخته شود به طوری که از یکسو توانایی مواجهه با عدم قطعیت معمول پارامترها را داشته باشد و از سوی دیگر در مواجهه با اختلالات احتمالی و از دست رفتن ظرفیت خدمت دهی عملکرد قابل قبولی داشته باشد. هدف از ارائه مدل در تحقیق، تعیین تأمین کنندگان بالقوه و تخصیص سفارش به آن ها و تعیین مقدار موجودی که باید در انبار نگهداری شود به گونه ای که هزینه های داخل و بین مراکز در زنجیره تأمین کاهش و سطح پاسخگویی در زنجیره تأمین بیشینه شود. مدل ریاضی استفاده شده در تحقیق جاری، برگرفته از تحقیق ترابی و همکاران [۴] است به طوری که مبتنی بر شرایط واقعی مسئله در مطالعه موردی (شرکت تأمین کننده ایشار)، این مدل ریاضی توسعه داده شده

جدول (۱). دسته بندی پیشینه تحقیق و مدل های مرتبط با تاب آوری زنجیره تأمین

سال	مطالعه موردی	ملاحظه تاب آوری			روش حل	معیارهای ثابت	طراحی شبکه					عدم قطعیت	رویکرد زنجیره			سطح تصمیم گیری	عنوان پژوهش	نام محقق	منبع
		موجودی	توزیع	تولید			انتخاب تأمین کننده	تعداد سطح	هدف	دوره	محصول		اختلال	پارامترها	پایدار				
۱۳۸۷					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		مدلی برای طراحی یکپارچه شبکه لجستیک و مستقیم و معکوس در یک زنجیره تأمین تحت شرایط عدم قطعیت	پیشوایی و زنجیره ای قراهانی	۵
۲۰۰۸					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		بهینه سازی زنجیره تأمین مواد سوختی تحت شرایط عدم قطعیت تقاضا و قیمت	آل عثمان و همکاران	۶

ردیف	عنوان پژوهش	سطح تصمیم‌گیری	رویکرد زنجیره	عدم قطعیت	طراحی شبکه				معیارهای ثبات	روش حل	ملاحظه تاب‌آوری				مطالعه موردی	سال
					۱	۲	۳	۴			۱	۲	۳	۴		
۷	رویکرد برنامه‌ریزی احتمالی برای شبکه لجستیک در شرایط عدم قطعیت	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۲۰۱۰	
۸	طراحی شبکه استوار کالاهای فاسدشدنی در تولید ناب	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۲۰۱۲	
۹	طراحی شبکه پویا برای زنجیره تأمین خون در حوادث	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۲۰۱۴	

سال	مطالعه موردی				روش حل	معیارهای ثبات	طراحی شبکه						عدم قطعیت	رویکرد زنجیره			سطح تصمیم‌گیری		عنوان پژوهش	نام محقق	ردیف			
	موجودی	توزیع	تولید	انتخاب تأمین‌کننده			تعداد سطح	هدف		دوره	محصول			اختلال	پارامترها	پایدار	تاب آور	چابک				تاب	عملیاتی	استراتژیک
								چندهدفه	تک‌هدفه		چنددوره‌ای	تک‌دوره‌ای												
۲۰۱۶	*	*	*	*	*	*	۳	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	مدلی برای طراحی تاب آور شبکه زنجیره تأمین	کریستینو و همکاران	۱۰				
۲۰۱۶	*	*	*	*	*	*	۳	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	طراحی پایدار طراحی شبکه موجودی مسیریابی و مکان‌یابی زنجیره تأمین تحت شرایط عدم قطعیت	زاله چیان و همکاران	۱۱				
۱۳۹۴	*	*	*	*	*	*	۳	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	طراحی چندهدفه زنجیره تأمین با در نظر گرفتن ریسک اختلال و شرایط عدم قطعیت پارامترهای اقتصادی	ربانی و همکاران	۱۲				
۲۰۱۴	*	*	*	*	*	*	۳	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	طراحی شبکه استوار و قابل اطمینان ن تحت شرایط عدم قطعیت تقاضا و ریسک اختلال	هاتفی و جولای	۱۳				

سال	مطالعه موردی	ملاحظه تاب‌آوری	روش حل	معیارهای ثبات	طراحی شبکه						عدم قطعیت	رویکرد زنجیره	سطح تصمیم‌گیری	عنوان پژوهش	نام محقق
					هدف	دوره	محصول	اختلال	پارامترها	پایدار					
۱۳۹۲	*	*	*	*	تعداد سطح	چند هدفه	تک هدفه	چند دوره‌ای	تک دوره‌ای	تک محصولی	چند محصولی	*	*	بهبودسازی خاصیت کشسانی در یک مدل برنامه‌ریزی تولید، توزیع یکپارچه	جولای و همکاران
۲۰۱۵	*	*	*	*	تعداد سطح	*	*	*	*	*	*	*	*	انتخاب تأمین‌کننده تاب‌آور و تخصیص سفارش تحت شرایط ریسک عملیاتی و اختلال	ترابی و همکاران
۱۳۹۳	*	*	*	*	تعداد سطح	*	*	*	*	*	*	*	*	ارائه یک مدل زنجیره تأمین استوار و کشسان تحت شرایط عدم قطعیت ریسک و اختلال	شجاعی و همکاران
۲۰۲۱	*	*	*	*	تعداد سطح	*	*	*	*	*	*	*	*	یک مدل تأمین‌کننده انتخاب و تخصیص سفارش چندمنظوره فازی برای زنجیره‌های تأمین حلقه بسته پایدار	خلیلی نصر و همکاران

نام محقق	عنوان پژوهش	سطح تصمیم‌گیری	رویکرد زنجیره	عدم قطعیت	طراحی شبکه	معیارهای ثبات	روش حل	ملاحظه تاب‌آوری	مطالعه موردی	سال
۱۸	حسینی و همکاران	انتخاب تأمین‌کننده تاب‌آور و تخصیص بهینه سفارش تحت خطرات اختلال	*	*	*	*	*	*		۲۰۱۹
۱۹	نجف‌آبادی و همکاران	انتخاب تأمین‌کننده ریسک‌گریز و تخصیص سفارش در زنجیره‌های تأمین متمرکز تحت خطرات اختلال	*	*	*	*	*	*		۲۰۲۱
۲۰	فیروزی و جدیدی	ارائه مدل چندهدفه برای مسئله انتخاب تأمین‌کننده و تخصیص سفارش با پارامترهای فازی	*	*	*	*	*	*		۲۰۲۱
-	پژوهش حاضر	طراحی شبکه تاب‌آور زنجیره تأمین تحت شرایط عدم قطعیت و حل با رویکرد بهینه‌سازی استوار	*	*	*	*	*	*		۱۳۹۷

۲- جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق

با توجه به مرور ادبیات اکثر کارهای انجام‌شده در حوزه طراحی شبکه زنجیره تأمین در فضای عدم قطعیت، فقط عدم قطعیت مربوط به پارامترها را در نظر گرفته و تعداد محدودی نیز عدم قطعیت مربوط به اختلال را در نظر گرفته‌اند. در این پژوهش هر دو حالت عدم قطعیت یعنی عدم قطعیت پارامترها و اختلال به‌طور هم‌زمان توسط مدل ریاضی ارائه‌شده مدیریت می‌شوند. بیشتر تحقیقات انجام‌شده در حوزه عدم قطعیت در طراحی شبکه از تئوری مجموعه‌های عدم قطعیت بسته برای مواجهه با عدم قطعیت استفاده می‌شود، درحالی‌که در تحقیق پیش‌رو از تئوری امکان به‌عنوان یک رویکرد جدید از روش‌های بهینه‌سازی استوار برای مدیریت عدم قطعیت استفاده شده است. این تحقیق شامل دو فاز است، در مرحله اول کار پرسش‌نامه‌ای و میدانی برای ارزیابی و انتخاب تأمین‌کنندگان صورت گرفته و از نظرات و

مشورت‌های خبرگان این حوزه استفاده شده است. در مرحله دوم از خروجی پرسشنامه به‌عنوان ورودی مدل‌سازی ریاضی استفاده می‌شود. مدل استفاده‌شده در این تحقیق برگرفته و توسعه‌یافته مدل [۴] است که با توجه به ساختار زنجیره تأمین در شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایثار و نیاز این رده به ارزیابی و انتخاب بهترین تأمین‌کنندگان، بومی‌سازی شده است. در بومی‌سازی مدل ریاضی برای شرکت به این امر توجه شده است که انبارهای شرکت نیز به‌عنوان بخشی از تأمین در حالت‌های اختلال و عدم قطعیت می‌توانند نیازهای مربوط به رده‌ها را برآورده نمایند؛ لذا در مدل ریاضی لحاظ شده و پارامترها و متغیرهای آن تعریف شده و محدودیت مربوط به ظرفیت انبار و هزینه‌های نگهداری آن به مدل اضافه شده است.

برای مدل‌سازی مسئله، فرض‌های زیر مدنظر قرار گرفته است. همان‌گونه که در بخش مقدمه مقاله، در مورد توسعه مدل ریاضی بحث

L_{ie} : مجموعه سطوح بازسازی تأمین‌کننده i بعد از حادثه
مختل‌کننده $e \in E_i, i \in J$

U : مجموعه سطوح ممکن مستحکم‌سازی برای تأمین‌کنندگان نوع دوم

e_{is} : اندیس حوادث مختل‌کننده برای تأمین‌کننده i در سناریو s
 $i \in \bar{V}_s, e_{is} \in E_i$

e : اندیس حوادث مختل‌کننده ممکن $e \in E$

u : اندیس سطوح بازسازی برای تأمین‌کنندگان نوع دوم $u \in U$

l : اندیس سطوح بازیابی در تأمین‌کنندگان نوع دوم $i \in J, e \in E_i, l \in L_{ie}$

K : مجموعه محصولات

S : مجموعه سناریوهای اختلال

V : مجموعه تأمین‌کنندگان

i : اندیس تأمین‌کنندگان $i \in V$

k : اندیس محصولات $k \in K$

s : اندیس سناریوها $s \in S$

پارامترهای مدل: پارامترهای لازم برای مدل‌سازی زنجیره تأمین اقلام موردنظر عبارت‌اند از:

FR_{iu} : هزینه مستحکم‌سازی تأمین‌کننده i در سطح u

\bar{h}_{ik} : هزینه نگهداری موجودی اضطراری از محصول k نزد تأمین‌کننده پشتیبان i

f_i : هزینه ثابت قرارداد با تأمین‌کننده i به‌عنوان تأمین‌کننده پشتیبان

$\bar{\varphi}_{ik}$: هزینه خرید و حمل محصول k از تأمین‌کننده اصلی i

$\bar{\varphi}'_{ik}$: هزینه خرید و حمل محصول k از تأمین‌کننده پشتیبان i

b_{wk} : فضای موردنیاز برای نگهداری هر محصول k در انبار w شرکت

a_{ik} : میزان مصرف محصول k از تأمین‌کننده i

Ca_i : ظرفیت عرضه تأمین‌کننده i تحت شرایط عادی

\bar{d}_k : تقاضای محصول k در دوره

\bar{h}_k : هزینه نگهداری موجودی اضطراری از محصول k در انبار شرکت

RT_{ie}^l : زمان بازیابی تأمین‌کننده پشتیبان i تا سطح l بعد از حادثه e

CL_{ie}^l : ظرفیت تأمین‌کننده پشتیبان i بعد از حادثه e و بازیابی تا سطح l

n : بیشترین مقدار مجاز تأمین‌کنندگان در شرایط نرمال

$\bar{\varphi}_{ik}$: نرخ معیوب بودن محصول k تأمین‌شده از تأمین‌کننده i

شد، این فرض‌ها بر اساس مطالعه موردی تحقیق جاری (شرکت تأمین‌کننده ایثار)، تبیین شده است که عبارت‌اند از:

۱- مکان کارخانه‌ها، مرکز پخش و مراکز استقرار مشتریان از قبل مشخص است.

۲- تولیدکنندگان بر اساس فهرست اقلام موردنیاز رده‌ها، محصول را تولید کرده و در اختیار مراکز پخش قرار می‌دهند.

۳- پخش یا توزیع اقلام می‌تواند از طریق شرکت ایثار باشد، یا به‌طور مستقیم به رده‌ها فرستاده شود.

۴- زنجیره تأمین موردنظر، سه سطحی است. در سطح اول، تولیدکنندگان (در نقش تأمین‌کنندگان شرکت ایثار) قرار دارند. سطح دوم، شرکت ایثار (به‌عنوان توزیع‌کننده اصلی زنجیره) قرار دارد و سطح سوم مشتریان (رده‌های کاربر شامل نیروهای پنج‌گانه و سپاه‌های استانی) قرار دارند.

۵- تقاضا به‌صورت پارامتر فازی است.

۶- مدل چند محصولی، تک‌دوره‌ای با پارامترهای غیرقطعی است.

۷- تمام نیاز رده‌ها باید تأمین شود (به دلیل عملیاتی بودن مأموریت سازمان، کمبود مجاز نیست).

۸- هیچ الزامی وجود ندارد که ظرفیت موردنیاز مراکز توزیع تنها توسط یک تأمین‌کننده تأمین شود.

۹- تقاضای مشتری می‌تواند از چند تأمین‌کننده برآورده شود.

۱۰- هزینه‌های حمل‌ونقل بر عهده عرضه‌کننده‌ها و مشتریان خواهد بود.

متغیرها و پارامترهای مورداستفاده در مدل، در زیر خلاصه می‌شوند:

مجموعه‌ها و اندیس‌ها: اندیس‌ها و مجموعه‌ها به شرح زیر است.

I : تأمین‌کنندگان نوع اول $I \subset V$

J : تأمین‌کنندگان نوع دوم $J \subset V$

W : انبارهای شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایثار $w \subset W$

E : مجموعه حوادث مختل‌کننده ممکن برای تأمین‌کننده

E_i : مجموعه حوادث مختل‌کننده ممکن برای تأمین‌کننده i
 $E_i \subset E$

\bar{V}_s : مجموعه تأمین‌کنندگان که در سناریو s دچار اختلال می‌شوند. $\bar{V}_s \subset V$

V_s : مجموعه تأمین‌کنندگان که در سناریو s دچار اختلال نمی‌شوند. $V_s \subset V$

e_{is} : اگر تأمین کننده مختل شده i تا سطح 1 بعد از حادثه RT_{ieis}^l در سناریو s بازیابی شود 1 در غیر این صورت 0 .

x'_{iks} : مقدار محصول k که بعد از اختلال تحت سناریو s از تأمین کننده i دریافت خواهد شد.

xp'_{wks} : مقدار محصول k مصرف شده از موجودی ذخیره شده در انبار w شرکت بعد از اختلال تحت سناریو s

q_{iks} : مقدار محصول k مصرف شده که از موجودی ذخیره شده نزد تأمین کننده i بعد از اختلال تحت سناریو s

۳- مدل ریاضی پیشنهادی

$$\begin{aligned} \text{Minf1} = & \sum_{i \in V} A_i z_i + \sum_{i \in V} \sum_{k \in K} p_{ik} x_{ik} + \sum_{i \in V} f_i z_i \\ & + \sum_{i \in J} \sum_{u \in U} FR_{iu} y_{iu} \\ & + \sum_{i \in J} \sum_{k \in K} h_{ik} SS_{ik} \\ & + \sum_{w \in W} \sum_{k \in K} \hat{h}_{wk} SS_{wk} \\ & + P_s \left[\sum_{i \in V_s} \sum_{k \in K} \hat{p}_{ik} \hat{q}_{iks} \right. \\ & + \sum_{i \in J} \sum_{k \in K} p_{ik} q_{iks} \\ & \left. - \sum_{i \in V_s} \sum_{k \in K} p_{ik} (x_{ik} - \hat{x}_{iks}) \right] \end{aligned} \quad (1)$$

$$\begin{aligned} \text{Minf2} = & P_s \left[\sum_{i \in V} \sum_{k \in K} \hat{L}T_i \hat{q}_{iks} + \sum_{i \in J} \sum_{k \in K} LT_i q_{iks} \right. \\ & + \sum_{i \in J \cap V_s} \sum_{k \in K} \left(\hat{x}_{iks} \right. \\ & \left. - \theta_{ie_{is}} x_{ik} \right) \left[LT \right. \\ & \left. + \sum_{l \in L_{ie}} RT_{ieis}^l LT_{ieis}^l \right] \left. \right] \end{aligned} \quad (2)$$

St:

$$\begin{aligned} & \left(\sum_{i \in V_s} (x_{ik} + \hat{q}_{iks}) + \sum_{i \in V_s} x'_{iks} + \sum_{i \in J} q_{iks} \right) \\ & + \sum_{t \in T} \sum_{w \in W} \hat{x}_{wks} \geq d_k \quad \forall s \in S, k \in K \end{aligned} \quad (3)$$

R_k : بالاترین مقدار قابل قبول برای نرخ معیوب بودن محصول k

\hat{A}_i : هزینه ثابت قرارداد با تأمین کننده i به عنوان تأمین کننده اصلی

CA_w : ظرفیت نگهداری انبار w شرکت

SC_i : ظرفیت نگهداری نزد تأمین کننده i

w_{ik} : مقدار موجودی از محصول k و تأمین کننده پشتیبان i که در انبار w نگهداری می شود.

LT_i : زمان تدارک تأمین کننده اصلی i

LT'_i : زمان تدارک تأمین کننده پشتیبان i

π_{ie} : احتمال وقوع حادثه e برای تأمین کننده i

θ_{ie} : ظرفیت باقیمانده از تأمین کننده i بعد از حادثه مختل کننده e

β_{ieu} : میزان افزایش ظرفیت تأمین کننده پشتیبان i بعد از حادثه e به دلیل مستحکم سازی تا سطح u

P_s : احتمال وقوع سناریو s

M : مقدار بزرگ

فضای مورد نیاز برای ذخیره سازی هر محصول k نزد تأمین کننده i در دوره

متغیرهای تصمیم: متغیرهای تصمیم لازم برای مدل سازی در زیر آورده شده است.

* متغیرهای تصمیم مرحله اول:

z'_i : اگر با تأمین کننده i به عنوان تأمین کننده پشتیبان قرارداد بسته شود 1 در غیر این صورت 0

y_{iu} : اگر تأمین کننده i تا سطح u مستحکم سازی شود 1 در غیر این صورت 0

SS_{wk} : مقدار موجودی از پیش ذخیره شده از محصول k نزد انبار شرکت w

SS_{ik} : مقدار موجودی از پیش ذخیره شده از محصول k نزد تأمین کننده مستحکم شده i در دوره

x_{ik} : مقدار محصول k خریداری شده از عرضه کننده i و حمل شده به شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایثار

z_i : اگر با تأمین کننده i به عنوان تأمین کننده اصلی قرارداد بسته شود 1 در غیر این صورت 0

* متغیرهای تصمیم وابسته به سناریو:

qp'_{iks} : مقدار محصول k خریداری شده از تأمین کننده پشتیبان بعد از اختلال تحت سناریو s

$$RL_{ieis}^l \in \{0,1\} \quad \forall i \in j.s \in S . l \in L_{ieis} \quad (22)$$

تابع هدف شماره (۱) مجموع هزینه‌های موردانتظار را کمینه می‌کند که شامل هزینه‌های ثابت عقد قرارداد، خرید و انتقال از تأمین‌کنندگان عمده و هزینه قرارداد با تأمین‌کنندگان پشتیبان، هزینه مستحکم‌سازی، هزینه نگهداری محصول در انبار بعضی تأمین‌کننده‌ها و انبارهای شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایشار است. در بخش آخر این تابع هدف، به ازای هر اختلال تحت سناریو s هزینه خرید، حمل محصول از تأمین‌کننده پشتیبان و هزینه خرید و حمل محصول مصرف‌شده از موجودی ذخیره‌شده نزد تأمین‌کننده اصلی از مابه‌التفاوت هزینه خرید و حمل محصول قبل و بعد از اختلال کسر می‌شود. تابع هدف (۲) که در واقع یک ابزار کمی برای سنجش تاب‌آوری از دست رفته است، به این صورت عمل می‌کند که مقدار خریداری‌شده از تأمین‌کنندگان پشتیبان و مقدار استفاده‌شده از موجودی اضطراری ذخیره‌شده نزد تأمین‌کنندگان مستحکم شده، ضرب در زمان موردنیاز برای تدارک این محصولات هرچه قدر کم‌تر باشد؛ تاب‌آوری سیستم تأمین افزایش می‌یابد. محدودیت (۳) تقاضای هر محصول در هر دوره، برای هر مشتری، تحت هر سناریو باید برآورده شود. محدودیت (۴) مقدار خریداری‌شده از هر عرضه‌کننده مختل نشده به‌عنوان عرضه‌کننده اصلی یا پشتیبان باید از ظرفیت تأمین آن عرضه‌کننده در همان دوره کمتر باشد. محدودیت (۵) مقدار خریداری‌شده از تأمین‌کنندگان نوع اول مختل شده در صورت وجود ظرفیت عرضه پس از اختلال را با توجه به ظرفیت آن عرضه‌کننده پس از اختلال محدود می‌کند. محدودیت (۶) مقدار خریداری‌شده از تأمین‌کنندگان نوع دوم در صورت وجود ظرفیت پس از وقوع اختلال با توجه به سطح بازیابی و مستحکم‌سازی این تأمین‌کنندگان محدود می‌نماید. نکته مهم در این محدودیت، غیرخطی بودن عبارت اول در سمت راست محدودیت است. محدودیت (۷) بیان می‌کند که مقدار فرستاده‌شده از عرضه‌کننده مختل شده تحت هر سناریو باید بزرگ‌تر یا مساوی مقدار خریداری‌شده از عرضه‌کننده در شرایط نرمال ضرب در ظرفیت باقی‌مانده عرضه‌کننده پس از اختلال باشد. محدودیت (۸) تضمین می‌کند که موجودی اضطراری تنها نزد تأمین‌کنندگان نوع دوم نگهداری شده و حجم موجودی که در هر دوره نزد این عرضه‌کنندگان نگهداری می‌شود از فضای انبار عرضه‌کنندگان نوع دوم بیشتر نباشد. محدودیت (۹) مقدار موجودی اضطراری که در انبارهای شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایشار نگهداری می‌شود را با توجه به فضای موجود انبار محدود می‌کند. محدودیت (۱۰) تضمین می‌کند که مجموع نرخ معیوب مورد انتظار برای هر محصول باید کمتر از نرخ معیوب مورد انتظار توسط شرکت پشتیبانی اقلام عمومی ایشار باشد. محدودیت (۱۱) بیان می‌کند

$$\sum_{k \in K} a_{ik} (x_{ik} + \dot{q}_{iks}) \leq Ca_i \quad \forall s \in S . i \in V \quad (4)$$

$$\sum_{k \in K} a_{ik} \dot{x}_{iks} \leq \theta_{ieis} Ca_i \quad \forall i \in I \cap \bar{V}_s . e.s \quad (5)$$

$$\sum_{k \in K} a_{ik} \dot{x}_{iks} \leq \left[\left(\theta_{ieis} + \sum_{u \in U} \beta_{ieis} Y_{iu} \right) \left(1 - \sum_{u \in U} RL_{ieis}^{ls} \right) + \sum_{l \in L_{ie}} CL_{ieis}^l RL_{ieis}^l \right] * Ca_i \quad \forall i \in I \cap \bar{V}_s . e.s \quad (6)$$

$$\theta_{ieis} * x_{ik} \leq \dot{x}_{iks} \quad \forall i \in \bar{V}_s . e.s \quad (7)$$

$$\sum_{k \in K} b_{ik} SS_{ik} \leq SC_i \sum_{u \in U} Y_{iu} \quad \forall i \in I \cap \bar{V}_s . e.s \quad (8)$$

$$\sum_{k \in K} b_{wk} SS_{wk} \leq ca_w \quad \forall w \in W . s \in S \quad (9)$$

$$\sum_{i \in V_s} \tilde{\varphi}_{ik} (x_{ik} + \dot{q}_{iks}) + \sum_{i \in V_s} \tilde{\varphi}_{ik} \dot{x}_{iks} + \sum_{i \in j} \tilde{\varphi}_{ik} \cdot \leq R_k \left[\sum_{i \in V_s} (x_{ik} + \dot{q}_{iks}) + \sum_{i \in V_s} \dot{x}_{iks} + \sum_{i \in j} q_{iks} \right] \quad \forall k \in K . s \in S \quad (10)$$

$$\sum_u Y_{iu} \leq 1 \quad \forall i \in j \quad (11)$$

$$q_{iks} \leq W_{ik} \quad \forall k \in K . s \in S . i \in j \quad (12)$$

$$\sum_{k \in K} x_{ik} \leq M * z_i \quad \forall i \in V \quad (13)$$

$$q'_{iks} \leq M * z_i \quad \forall k \in K . s \in S . i \in V \quad (14)$$

$$x'_{iks} \leq SS_{wk} \quad \forall k \in K . s \in S . t \in T . w \in W \quad (15)$$

$$q'_{iks} = 0 \quad \forall i \in \bar{V}_s . k \in K . s \in S \quad (16)$$

$$\sum_{i \in V} z_i \leq n \quad (17)$$

$$\sum_{l \in L_{ie}} RL_{ieis}^l \leq 1 \quad \forall i \in I \cap \bar{V}_s . k \in K . s \in S \quad (18)$$

$$x_{ik} \cdot x'_{iks} \cdot SS_{ik} \cdot \dot{x}_{wks} \cdot q_{iks} \cdot \dot{q}_{iks} \cdot SS_{wk} \geq 0 \quad \forall i \in V . k \in K . s \in S \quad (19)$$

$$Y_{iu} \in \{0,1\} \quad \forall i \in j . u \in U \quad (20)$$

$$z_i \cdot \dot{z}_i \in \{0,1\} \quad \forall i \in V \quad (21)$$

محدودیت شانس امکانی ارائه کردند که در آن از یک اندازه فازی جدید me که بسطی بر اندازه اعتبار است. مهم‌ترین مزیت روش ژو و همکاران [۲۱] این است که دو مدل تخمین LAM و UAM به‌طور مناسبی بر روی تغییرات بدبینانه-خوشبینانه ناشی از تفاوت نگرش تصمیم‌گیرندگان فیت شود. از آنجایی که مدل UAM از یک رویکرد خوش‌بینانه در محدودیت‌ها استفاده می‌کند، ناحیه شدنی آن از ناحیه شدنی مدل LAM بزرگ‌تر است. در نتیجه مدل UAM از نظر تئوری جواب بهینه بهتری به دست می‌دهد. هنگامی که مدل‌های LAM و UAM به‌صورت هم‌زمان حل شوند، بازه‌ای از جواب‌ها ایجاد خواهد شد که حد بالا و پایین این بازه‌ها خروجی حل مدل‌های LAM و UAM می‌باشد. با استفاده از این دو مدل، تصمیم‌گیرنده حد بالا و حد پایینی از جواب‌های بهینه را در اختیار خواهد داشت. در این روش، اطلاعات بیشتری برای تصمیم‌گیرنده جهت انتخاب راه‌حل نهایی از میان جواب‌های ایجادشده فراهم می‌کند [۲۲].

۵- روش بهینه‌سازی چندهدفی

با توجه به دو هدفه بودن مسئله، تابع هدف در نظر گرفته شده، یک تابع مطلوبیت به‌صورت ترکیب خطی محدب از اهداف است که در آن به هر کدام از هدف‌ها، یک وزن جداگانه داده می‌شود. به‌علاوه برای همسان‌سازی تأثیر هر کدام از اهداف در تابع مطلوبیت، با استفاده از شاخص انحراف نسبی RDI ، اهداف نرمال‌سازی می‌شود [۲۳] و [۲۴]:

$$RDI = \frac{Alg_{sol} - Best_{sol}}{Worst_{sol} - Best_{sol}} * 100 \quad (23)$$

$$F = \sum_{i=1}^2 \lambda_i * f_i^{norm} = \lambda_1 f_1^{norm} + \lambda_2 f_2^{norm} \quad (24)$$

$$\sum_{i=1}^2 \lambda_i = 1, \lambda_i \in [0,1]$$

در رابطه فوق، f_1^{norm} ، f_2^{norm} و به ترتیب مقدار نرمال شده جزء اول، دوم تابع هدف می‌باشند. چنانچه تابع هدف i به‌صورت ماکزیم‌سازی باشد، مقدار نرمال شده آن طبق رابطه (۲۵) به‌دست می‌آید.

$$f_i^{norm} = \frac{f_i - f_i^{max}}{f_i^{min} - f_i^{max}}, i = 1,2,3 \quad (25)$$

و اگر تابع هدف i به‌صورت مینیم‌سازی باشد، مقدار نرمال شده آن از رابطه (۲۶) به دست می‌آید [۲۳] و [۲۴]:

$$f_i^{norm} = \frac{f_i - f_i^{min}}{f_i^{max} - f_i^{min}}, i = 1,2,3 \quad (26)$$

که تأمین‌کنندگان نوع دوم حداکثر تا یک سطح مستحکم‌سازی می‌توانند بازیابی شوند. محدودیت (۱۲) تضمین می‌کند که مقدار دریافت کالا از موجودی از پیش‌ذخیره شده نزد عرضه‌کنندگان نوع دوم در فاز پیش از اختلال باید از مقدار موجودی ذخیره‌شده نزد تأمین‌کننده پیش از وقوع اختلال کمتر یا مساوی باشد. محدودیت (۱۳) در صورتی می‌توان از تأمین‌کنندگان اصلی کالا دریافت کرد که با این عرضه‌کنندگان قرارداد بسته شده باشد. محدودیت (۱۴) تضمین می‌کند که مقدار خریداری‌شده از عرضه‌کننده پشتیبان در صورتی که با آن عرضه‌کننده قرارداد عقد نشده باشد مساوی صفر است. محدودیت (۱۵) تضمین می‌کند مقدار استفاده‌شده از موجودی اضطراری ذخیره‌شده در انبارهای شرکت پس از اختلال باید کمتر یا مساوی مقدار ذخیره‌شده این موجودی در دوره پیش از اختلال باشد. محدودیت (۱۶) تضمین می‌کند که عرضه‌کنندگان مختل شده در هر سناریو نمی‌توانند به‌عنوان عرضه‌کننده پشتیبان در همان سناریو در نظر گرفته شوند. محدودیت (۱۷) بیان می‌کند که تعداد عرضه‌کنندگان اصلی باید از ماکزیمم تعداد تأمین‌کنندگان در شرایط نرمال (شرایط پیش از اختلال) کمتر باشد (بر اساس اصول زنجیره تأمین ناب). محدودیت (۱۸) بیان می‌کند که هر کدام از عرضه‌کنندگان مختل شده نوع دوم می‌توانند تا یک سطح مستحکم‌سازی مورد بازیابی قرار گیرند. محدودیت‌های (۱۹) تا (۲۲) نوع متغیرهای تصمیم را مشخص می‌کند.

۴- فازی زدایی مدل قطعی

روش‌های متعددی تاکنون برای تبدیل مدل‌های امکانی فازی به مدل قطعی توسعه داده شده است. در ادبیات چندین روش برای تبدیل یک مدل احتمالی به یک قطعی معادل آن وجود داشته است. بررسی ادبیات نشان می‌دهد که روش‌های برنامه‌ریزی احتمالی مبتنی بر اعتبار^۱ شامل ارزش انتظاری^۲، برنامه‌ریزی محدودیت شانس^۳ و برنامه‌ریزی محدودیت شانس وابسته^۴، جزو کاربردی‌ترین روش‌ها برای مواجهه با عدم قطعیت در داده‌های ورودی هستند. در میان این روش‌ها، رویکرد برنامه‌ریزی محدودیت شانس امکانی، بیشترین کاربرد را در مسائلی دارد که در آن تصمیم‌گیرنده می‌تواند حداقل سطح اطمینان را به‌عنوان یک حاشیه ایمنی مناسب برای ارضای هر محدودیت احتمالی داشته باشد. اخیراً ژو^۵ و همکاران، رویکرد جدیدی از برنامه‌ریزی

¹ Credibility-Based Possibilistic Programming

² Expected Value

³ Chance-Constrained Programming

⁴ Dependent Chance-Constrained Programming

⁵ Xu

⁶ Relative Deviation Index

تاب‌آور شرکت مدل تأمین‌تاب‌آور مسئله را که بومی‌شده کار ترابی و همکاران [۴] می‌باشد، پیاده‌سازی گردید. برای روایی و پایایی، پرسشنامه‌ها بین کل خبرگان جامعه آماری (۱۵ نفر) که شامل معاونین، مدیران ارشد، کارشناسان و مسئولین شرکت که آشنا با حوزه تأمین اقلام عمومی هستند توزیع شد. با توجه به هدف تحقیق که قرار است با یک مدل دوهدفه (شامل اهداف هزینه و تاب‌آوری) و با استفاده از روش‌های دقیق و فزاینده‌تری به یک نتیجه تعادلی برسد، ابتدا تأمین‌کننده‌های بالقوه سازمان برای محصولات مختلف با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی اولویت‌بندی و سپس تأمین‌کنندگانی با توجه به معیارهای انتخاب به دو دسته تأمین‌کننده نوع اول و دوم تقسیم‌بندی شده و به‌عنوان خروجی وارد فاز مدل‌سازی می‌شوند. در جدول (۲) معیارهای استفاده‌شده برای قضاوت خبرگان در پرسشنامه آورده شده است.

جدول (۲). معیارهای استفاده‌شده برای قضاوت خبرگان

معیار	زیر معیار	معیار	زیر معیار
هزینه	قیمت محصول	پاسخ‌گویی	انعطاف‌پذیری
	ثبات قیمت		سرعت پاسخ‌گویی
	هزینه تدارک		کاهش زمان تحویل
کیفیت	تضمین کیفیت	وضعیت تأمین‌کننده	تجربه کاری و شهرت
	خدمات پس از فروش		وضعیت مالی
	قابلیت اطمینان محصول		مشروعیت و رعایت الزامات قانونی
تولید ملی	تولید داخل ایران بودن		
	نزدیکی فیزیکی تأمین‌کننده به‌منظور تأمین محلی		

پس از دریافت نظرات خبرگان بر اساس فرمول لاشه، روایی هر یک از سؤالات، با توجه به نظرات و نقطه برش ۰/۶ [۲۵] کلیه معیارها تأیید گردید. در این قسمت برای ارزیابی و انتخاب تأمین‌کننده، از روش تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده و خروجی همان اوزانی است که در نهایت به‌عنوان ورودی مدل ریاضی استفاده می‌شود. در این مرحله با در اختیار داشتن وزن گزینه‌ها و نرمال کردن آن‌ها، می‌توان در مورد تعیین اوزان تأمین‌کنندگان تصمیم‌گیری نمود. نتایج حاصل از نرم‌افزار Expert Choice در مورد تعیین اوزان در جدول (۳) آمده است.

در نتیجه رابطه برای دو هدف موردنظر برقرار است.

$$F = \sum_{i=1}^3 \lambda_i * f_i^{norm} = \lambda_1 f_1^{norm} + \lambda_2 f_2^{norm}$$

$$= \lambda_1 \left(\frac{f_i - f_i^{min}}{f_i^{max} - f_i^{min}} \right) + \lambda_2 \left(\frac{f_i - f_i^{max}}{f_i^{min} - f_i^{max}} \right) \quad (27)$$

و از آنجا که اهداف متفاوت‌اند داریم:

$$F = \lambda_1 F_1^{norm} - \lambda_2 F_2^{norm} \quad (28)$$

۶- محیط‌نگاری تحقیق

شرکت پشتیبانی اقلام عمومی اینتر چهار شعار اصلی را در جهت تأمین تجهیزات مرتبط با انواع کالاهای زیست و خواب، لوازم اداری و لوازم خانگی نیازهای رده‌های سازمان دنبال می‌کند. شعارهای این شرکت عبارت است از حمایت از تولید ملی، کیفیت، هزینه و پاسخ‌گویی می‌باشد. با توجه به شعارها و ماهیت عملیاتی بودن این شرکت، بحث پاسخ‌گویی در زنجیره تأمین و حمایت از تولید داخلی بر مبنای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و در جهت ایجاد اشتغال پایدار در سراسر کشور، سیاست شرکت پشتیبانی اقلام عمومی اینتر، متمرکز بر خرید کالاهای داخلی می‌باشد، مبحث بسیار مهمی است؛ لذا در این تحقیق هدف اصلی ایجاد یک زنجیره تأمین تاب‌آور و پاسخگو است که در هر شرایطی از اختلال و تحریم، تأمین کالا برای هیچ‌کدام از رده‌ها با مشکل مواجه نشود. هدف بعدی با توجه به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و در جهت ایجاد اشتغال در صنایع سراسر کشور این است که فرایند تأمین کالاها به سمت تأمین محلی سوق داده شده و فرایند ارسال مستقیم از کارخانه به مصرف‌کننده در دستور کار قرار گیرد. طوری که به‌جای سیاست تأمین متمرکز و ارسال غیرمستقیم (رویه‌ای که اکنون بیشتر مورد استفاده است) از سیاست تأمین غیرمتمرکز و ارسال مستقیم استفاده شده و ملاحظات مربوط به تاب‌آوری و پاسخ‌گویی در آن لحاظ شود. زنجیره تأمین مرتبط با شرکت پشتیبانی اقلام عمومی اینتر یک زنجیره تأمین سه سطحی است که در سطح اول تولیدکنندگان به‌عنوان عرضه‌کننده کالاها برای شرکت و در سطح دوم، خود شرکت هم به‌عنوان تأمین‌کننده و هم هم‌زمان توزیع‌کننده کالا در زنجیره می‌باشد و در سطح سوم رده‌های کاربر قرار دارند. در فاز اولیه از طریق پرسشنامه معیارهای اصلی انتخاب تأمین‌کننده احصا و اهمیت و وزن معیارها تعیین می‌گردد. سپس در فاز دوم برای برنامه‌ریزی ریاضی فرایند تأمین

جدول (۳). امتیاز نهایی تأمین‌کنندگان کالاهای مختلف

محمول	توزیع‌کننده	تأمین‌کننده	وزن نهایی تأمین‌کننده	IR	رتبه نهایی تأمین‌کننده
تلویزیون	شرکت پشتیبانی اقلام عمومی	شهاب	۰/۳۶۱	۰/۰۷	۱
		صنام	۰/۲۹۷		۲
		سامسونگ	۰/۱۶۶		۴
		ال‌جی	۰/۱۷۷		۳
میز و صندلی	شرکت پشتیبانی اقلام عمومی	نوری	۰/۴۰۶	۰/۰۶	۱
		نیلیر	۰/۰۶۲		۴
		آرام‌گستر	۰/۱۷۹		۳
		رایانه صنعت	۰/۳۵۲		۲
رایانه	شرکت پشتیبانی اقلام عمومی	فدک پرداز	۰/۴۰۱	۰/۰۶	۱
		نیکان تجارت	۰/۲۰۳		۳
		الماس رایانه	۰/۳۲۵		۲
		الفبای کار امروز	۰/۰۵۹		۴

۷- الگوریتم‌های فراابتکاری

۷-۱- ساختار طراحی الگوریتم NSGA-II پیشنهادی

ساختار کلی طراحی شده الگوریتم NSGA-II پیشنهادی به صورت زیر می‌باشد.

گام (۱) لحاظ کردن پارامترهای ورودی؛ گام (۲) ایجاد جمعیت اولیه: در ابتدای الگوریتم، جمعیت اولیه به اندازه n_{pop} بر مبنای مقیاس و قیود مسئله تولید می‌گردد. گام (۳) ارزیابی برآزندگی تابع چندهدفه: در این گام، جمعیت تولیدشده بر مبنای تابع هدف مسئله، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد تا بهترین اعضای جمعیت که مقدار تابع هدف بهتری را برای مسئله در نظر می‌گیرند انتخاب شوند. گام (۴) روش مرتب‌سازی نامغلوب: در این مرحله، اعضای جمعیت مجموعه جواب‌های قابل قبول در داخل دسته‌هایی قرار می‌گیرند، به گونه‌ای که اعضای موجود در دسته اول، یک مجموعه کاملاً غیرمغلوب توسط دیگر اعضا جمعیت فعلی باشند. اعضای موجود در دسته‌های دوم نیز بر همین مبنا تنها توسط اعضای دسته اول مغلوب شده و این روند به همین صورت در دسته‌های دیگر ادامه یافته تا به تمام اعضای موجود در هر دسته، یک رتبه بر مبنای شماره دسته اختصاص داده شود. گام (۵) محاسبه پارامتر کنترلی به نام فاصله ازدحامی: این پارامتر برای هر عضو در هر گروه محاسبه و بیانگر اندازه‌ای از نزدیکی نمونه موردنظر به دیگر اعضای جمعیت آن دسته و گروه می‌باشد. برای هر یک از اعضای جمعیت k از مجموعه مرتب‌شده F_i و از شماره ۲ تا $n-1$ به صورت رابطه (۲۹) مراحل زیر را انجام دهید:

$$CD(i, k) = CD(i, k) + \frac{f_m(k+1) - f_m(k-1)}{f_m^{\max} - f_m^{\min}} \quad (29)$$

گام (۶) انتخاب والد برای تولیدمثل: یکی از سازوکارهای انتخاب، برقراری تورنمنت دوتایی میان دو عضو منتخب است که به طور تصادفی از میان جمعیت انتخاب می‌شوند. گام (۷) انجام عملیات تقاطع برای تولید فرزند. گام (۸) انجام عملیات جهش برای تولید جهش‌یافتگان. گام (۹) یکپارچه کردن جمعیت (جمعیت اولیه، جمعیت تقاطع، جمعیت جهش‌یافتگان): در این گام جواب‌های اولیه و جواب‌های تولیدشده از انجام عملیات تقاطع و جهش را با هم تلفیق کرده و سپس بر مبنای رویکرد غلبگی، اعضای جمعیت را مرتب می‌کنیم. گام (۱۰) مرتب‌سازی جمعیت. گام (۱۱) در نظر گرفتن مجموعه‌ای از راه‌حل‌های نامغلوب. گام (۱۲) انتخاب و مرتب کردن جمعیت برای فرانت‌های موردنظر. گام (۱۳) اگر تعداد تکرار به اندازه تعیین شده رسید، اتمام و در غیر این صورت به گام ۳ برگردد. گام (۱۴) توقف و نتایج خروجی.

۷-۱-۱- عملگرهای ژنتیک

تقاطع: در این مسئله عملگر تقاطع به طور جداگانه روی هر بخش از کروموزوم انجام می‌گیرد. در هر دو بخش از عملگر تقاطع دو نقطه‌ای استفاده شده است که نقاط شکست کروموزوم‌ها تصادفی برگزیده می‌شود. از آنجایی که با جایگشت خود کروموزوم نمی‌توانیم عمل تقاطع را انجام دهیم، زیرا امکان تولید جواب‌های غیرممکن وجود دارد؛ بنابراین همانند آنچه در قسمت بازنمایی راه‌حل‌ها جواب توضیح داده شد، اعداد تصادفی بین صفر و یک به تعداد کل محصول‌ها در هر بخش کروموزوم تولید کرده و عمل تقاطع روی این اعداد انجام می‌گیرد. سپس نحوه تولید جواب همانند توضیحات مذکور خواهد بود.

جهش: برای کروموزوم‌های پیوسته ارائه‌شده در این تحقیق از جهش غیریکنواخت استفاده شده است. این جهش معمولاً میزان تغییر کوچکی در مقادیر ژن ایجاد می‌کند. در این جهش یک مقدار کوچک به مقدار فعلی ژن اضافه می‌شود. این مقدار اضافه‌شده به طور تصادفی از یک توزیع گوسی (نرمال) با میانگین صفر و انحراف معیار از پیش تعیین شده به دست می‌آید. برای والدی همانند x و فرزند جهش‌یافته y روابط زیر را داریم.

$$\Delta x \sim N(0, \delta^2) \quad y = x + \Delta x \sim N(0, \delta^2) \quad y = x + \delta N(0, 1)$$

مکانیزم انتخاب: برای ایجاد جمعیت نسل آینده، تعدادی از کروموزوم‌های اولیه به عنوان جمعیت والد انتخاب می‌شوند و عملگر تقاطع و جهش روی آن اعمال می‌شود. در این تحقیق، از مکانیزم انتخاب مسابقه‌ای دودویی برای انتخاب والد استفاده می‌شود. یکی از ویژگی‌های مثبت این مکانیزم این است که نیاز

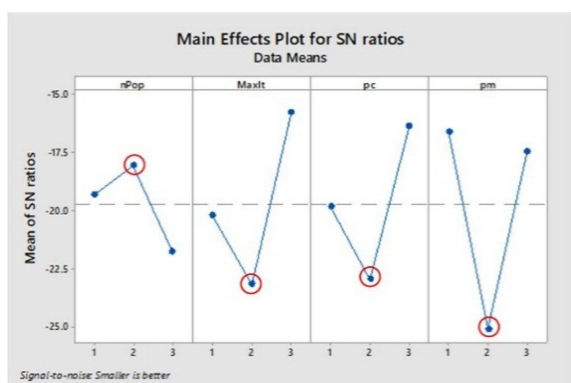
جدول (۵). آرایه (34) L9 برای الگوریتم GA

ترتیب اجرا	پارامترهای الگوریتم			مقادیر جواب
	nPop	Pm	Pc	MID
۱	۱	۱	۱	۶/۹۵۱۷
۲	۱	۲	۲	۳۷/۱۶۲
۳	۱	۳	۳	۳/۰۸۱۲
۴	۲	۲	۱	۹/۴۶۵
۵	۲	۲	۳	۵/۶۵۶۵
۶	۲	۳	۱	۹/۵۷۴۷
۷	۳	۱	۳	۱۶/۳۷۵۲
۸	۳	۲	۱	۱۴/۲۱۲۸
۹	۳	۳	۲	۷/۹۲۳۱

محاسبات مربوط به آزمایشات تاگوچی مطابق شکل (۱) و (۲) می‌باشد.

شکل (۱). میانگین جواب‌ها حاصل از نرم‌افزار مینی‌تب برای تنظیم پارامترهای NSGA-II

شکل (۲). میانگین نسبت اغتشاشات حاصل از نرم‌افزار مینی‌تب برای تنظیم پارامترهای NSGA-II

همان‌طور که در قسمت‌های قبلی توضیح داده شد، بر اساس شکل میانگین جواب‌ها و نسبت اغتشاشات، پارامترهای کنترلی اندازه جمعیت، حداکثر تکرار، احتمال تقاطع و احتمال جهش، به

به هیچ اطلاعات سراسری از جمعیت ندارد؛ در عوض این عملگر هر جفت جواب را، مقایسه و رتبه‌بندی می‌کند و از لحاظ مفهومی ساده و برای پیاده‌سازی و کاربرد، سریع است. در این روش در هر مرحله، k جواب (با یا بدون جایگزینی) انتخاب شده و از میان آن‌ها، بهترین فرد از لحاظ برازندگی به‌عنوان والد انتخاب می‌شود و این کار t بار انجام می‌شود تا t والد انتخاب شوند. برای انتخاب بازماندگان هر نسل برای نسل آینده، اعضای جمعیت فعلی و جمعیت حاصل از تقاطع و جهش با توجه به برازندگی مرتب شده و از میان آن‌ها به‌اندازه پارامتر اندازه جمعیت انتخاب می‌شود.

۷-۱-۲- تنظیمات پارامترها برای الگوریتم‌های فراابتکاری

جهت تنظیم پارامتر الگوریتم‌های مورد استفاده در این تحقیق با توجه به رویکردهای متفاوتی شامل ارجاع به مطالعات صورت گرفته گذشته، روش سعی و خطا، روش تاگوچی [۲۶] و استفاده از الگوریتم‌های فراابتکاری (قبل از اجرا یا در حین اجرا)، از روش طراحی آزمایش‌های تاگوچی استفاده شده است. روش کار به این‌گونه است که یکسری از سطوح مختلف پارامترهای مؤثر بر الگوریتم، بر مبنای شاخص‌های ورودی که معمولاً از مقدار تابع هدف استفاده می‌شود، مورد بررسی قرار گرفته و بهترین ترکیب پارامترها، بر اساس نتایج حاصل از آزمایش‌های صورت گرفته بر مبنای (L9 (34) انتخابی، به‌عنوان مقادیر مطلوب جهت تنظیم پارامترها پیشنهاد می‌شود.

۷-۱-۳- پارامترهای کنترلی الگوریتم ژنتیک چندهدفه

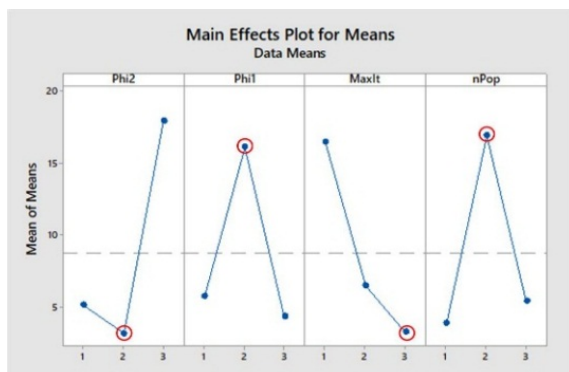
برای تنظیم پارامترهای کنترلی این الگوریتم با مراجعه به تحقیقات پیشین نظیر [۲۴]، [۲۶] و [۲۷] و نیز بر اساس روش سعی و خطا، سطوح مختلف برای پارامترهای الگوریتم ژنتیک چندهدفه مطابق جدول (۴) است.

جدول (۴). پارامترهای احصا شده برای الگوریتم ژنتیک

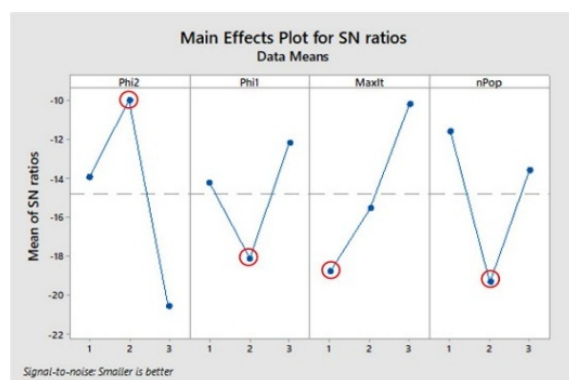
NSGA-II				سطوح
nPop	pm	pc	Maxit	
جمعیت	احتمال جهش	احتمال تقاطع	حداکثر تکرار	سطح ۱
۲۵	۰/۲	۰/۵	۱۵۰	سطح ۲
۳۰	۰/۳	۰/۷	۱۰۰	سطح ۳
۴۵	۰/۴	۰/۹	۲۰۰	

سپس با استفاده از طراحی آزمایش‌ها و روش تاگوچی، طرح آزمایشی مناسب (L9 (34) برای بررسی تأثیر پارامترها بر جواب الگوریتم ایجاد گردید؛ که در جدول (۵) نشان داده شده است.

محاسبات مربوط به آزمایشات تاگوچی مطابق شکل (۳) و (۴) می‌باشد.

شکل (۳). میانگین جواب‌ها حاصل از نرم‌افزار مینی‌تب برای تنظیم پارامترهای MOPSO

شکل (۴). میانگین نسبت اغتشاشات حاصل از نرم‌افزار مینی‌تب برای تنظیم پارامترهای MOPSO

همان‌طور که در قسمت‌های قبلی توضیح داده شد، بر اساس شکل میانگین جواب‌ها و نسبت اغتشاشات، پارامترهای کنترلی اندازه جمعیت، حداکثر تکرار، ضریب نوسالژی و ضریب هوش جمعی، به ترتیب در سطوح ۲، ۱، ۲ و ۱ قرار گرفتند. پارامترهای کنترلی الگوریتم MOPSO پیشنهادی مطابق جدول (۹) است.

جدول (۹). مقادیر ایدئال تنظیم‌شده برای الگوریتم MOPSO

MOPSO			
ph2	Ph1	MaxIt	nPop
۳	۲	۱۵۰	۴۵

۸- پارامترهای عمومی موردنیاز برای حل مسئله

پارامترهای در نظر گرفته شده برای مدل مسئله با مشورت مدیران میانی معاونت آمد و پشتیبانی (سازمان مورد مطالعه) انتخاب شده است ولی با توجه به مشکلاتی که در دریافت داده از معاونت مربوطه وجود داشت، داده‌های مورد استفاده در این مسئله فرضی است و نحوه تولید داده‌ها در این تحقیق، تقریباً مشابه

ترتیب در سطوح ۲، ۳، ۳ و ۱ قرار گرفتند. پارامترهای کنترلی الگوریتم ژنتیک چندهدفه پیشنهادی مطابق جدول (۶) است.

جدول (۶). مقادیر ایده‌آل تنظیم‌شده الگوریتم NSGA-II

NSGA-II			
pm	pc	MaxIt	NPop
۰/۲	۰/۹	۲۰۰	۳۰

۷-۲- پارامترهای کنترلی الگوریتم MOPSO

برای تنظیم پارامترهای کنترلی این الگوریتم با مراجعه به تحقیقات پیشین نظیر [۲۴]، [۲۶] و [۲۷] و نیز بر اساس روش سعی و خطا، سطوح مختلف برای پارامترهای الگوریتم ژنتیک چندهدفه مطابق جدول (۷) است.

جدول (۷). پارامترهای احصا شده برای الگوریتم بهینه‌سازی ذرات

پارامترهای الگوریتم	پائین	متوسط	بالا	
اندازه جمعیت	۱۵	۳۰	۴۵	
ضرایب سرعت	ضریب ایترسی	۱	۲	۳
	ضریب نوسالژی	۱	۲	۳
	ضریب جامعه	۱	۲	۳
تعداد اعضا مخزن	۴۰	۵۰	۶۰	
حداکثر تکرار	۱۵۰	۱۰۰	۲۰۰	

سپس با استفاده از طراحی آزمایش‌ها و روش تاگوچی، طرح آزمایشی مناسب (L9 (34) برای بررسی تأثیر پارامترها بر جواب الگوریتم ایجاد گردید؛ که در جدول (۸) نشان داده شده است.

جدول (۸). آرایه L9 (34) برای الگوریتم PSO

ترتیب اجرا	پارامترهای الگوریتم				مقادیر جواب
	nPop	nRep	Ph1	ph2	MID
۱	۱	۱	۱	۱	۴/۹۹۵۶
۲	۱	۲	۲	۲	۳/۴۳۶۷
۳	۱	۳	۳	۳	۳/۱۸۰۷
۴	۲	۱	۲	۳	۴۱/۰۱۹۶
۵	۲	۲	۳	۱	۶/۶۶۹۴
۶	۲	۳	۱	۲	۲/۹۱۳۱
۷	۳	۱	۳	۲	۳/۱۷۰۱
۸	۳	۲	۱	۳	۹/۳۴۵۷
۹	۳	۳	۲	۱	۳/۷۰۲۴

با توجه به اینکه روش دقیق قادر به بهینه‌سازی هم‌زمان هر دو تابع هدف نمی‌باشد؛ لذا دو تابع هدف با کمک هم‌فاز کردن و با در نظر گرفتن وزن‌های یکسان مطابق رابطه (۲۸) به یک تابع هدف تبدیل شده و در نهایت با اعمال مفروضات مسئله توسط روش‌های GAMS، NSGA-II و MOPSO حل می‌شود. مقادیر توابع هدف در جدول (۱۲) نمایش داده شده است. مقدار انحراف یا اختلاف تابع هدف (جواب) هر الگوریتم پیشنهادی نسبت به حل دقیق از رابطه (۳۰) محاسبه می‌شود:

$$\text{درصد اختلاف جواب} = \left| \frac{\text{جواب روش دقیق} - \text{جواب الگوریتم فراابتکاری}}{\text{جواب روش دقیق}} \right| \times 100 \quad (30)$$

و به‌منظور مقایسه زمان حل و بررسی معیار میانگین شکاف بین الگوریتم‌های ژنتیک و بهینه‌سازی ذرات از معادله (۳۱) استفاده می‌شود:

$$\text{درصد اختلاف جواب} = \left| \frac{\text{جواب الگوریتم فراابتکاری MOPSO} - \text{جواب الگوریتم فراابتکاری NSGA II}}{\text{جواب الگوریتم فراابتکاری پرش MOPSO}} \right| \times 100 \quad (31)$$

در جدول (۱۲) به تفکیک هر تابع هدف، مقادیر مربوط به دو تابع هدف مذکور، زمان حل و مقدار خطای الگوریتم‌های فراابتکاری نسبت به حل دقیق GAMS برای هر مسئله آورده شده است. همچنین میزان خطای الگوریتم NSGA-II نسبت به الگوریتم MOPSO نیز محاسبه شده است.

جدول (۱۱). ابعاد مسائل طراحی شده

شماره مسئله	محمول	تأمین کننده	تأمین کننده نوع ۱	تعداد حادثه	تعداد انبارهای شرکت
۱	۲	۳	۲	۲	۱
۲	۲	۳	۲	۳	۲
۳	۳	۴	۱	۲	۳
۴	۳	۴	۱	۳	۲
۵	۴	۴	۱	۳	۳
۶	۴	۵	۱	۲	۴
۷	۶	۴	۲	۳	۳
۸	۶	۴	۲	۴	۳
۹	۸	۴	۳	۳	۴
۱۰	۸	۶	۲	۲	۳

نحوه تولید داده‌ها در تحقیق تریبی و همکاران [۲۲] می‌باشد. پارامترهای موردنیاز برای حل مدل در جدول (۱۰) نشان داده شده است.

جدول (۱۰). پارامترهای موردنیاز برای حل مدل

پارامتر	مقادیر	پارامتر	مقادیر
\vec{d}_k	Ui [1,5]*1000	R_k	[0.1, 0.2]
\vec{A}_i	Ui [5,10]*100	LT_i	
\vec{f}_i	Ui [3000,5000]	LT'_i	Ui[5, 15] + LT
$\vec{p}_{ik} \ i \in I$	Ui [5,10]	π_{ie}	U[0.01, 0.05]
$\vec{p}'_{ik} \ i \in j$	Ui [11,15]	P_s	U[1, 10]/10
\vec{p}'_{ik}	$\vec{p}_{ik} + 10$	θ_{ie}	Ui[100, 200]
β_{ieU}	U [0.01,0.05]	b_{wk}	U [1,2]
RT_{ie}^l	Ui [1,2]	n	4
M	۱۰.....	\vec{h}_{ik}	Ui [1000,4000]
CL_{ie}^l	U [0.6,0.8]	\vec{h}_{wk}	Ui [500,2000]
b_{ik}	Ui [2,3]	Ca_w	Ui [100,200]*1000
Sc_i	Ui [20,80]*1000	Ca_i	Ui [1,6]*1000
FR_{iu}	Ui [1000,3000]	a_{ik}	Ui [20,80]

۹- اعتبارسنجی الگوریتم‌های پیشنهادی

به‌منظور اعتبارسنجی مدل ریاضی برای مسئله طراحی شبکه زنجیره تأمین تاب‌آور، یک مسئله در ابعاد کوچک با روش دقیق (به کمک نرم‌افزار GAMS) حل شد. در ادامه به ساختار الگوریتم‌های چندهدفه ژنتیک و بهینه‌سازی ذرات که برای حل این مسئله پیشنهاد شده است، پرداخته شد. به‌منظور اثبات کارایی الگوریتم فراابتکاری، نتایج حل الگوریتم NSGA-II و MOPSO با نتایج حل به‌وسیله نرم‌افزار GAMS مقایسه می‌شوند. پارامترهای الگوریتم فراابتکاری مواردی هستند که از محاسبات مربوط به تنظیم پارامترها در جدول (۶) و جدول (۹) و روش سعی و خطا محاسبه شده‌اند. در ادامه به‌منظور اثبات کارایی الگوریتم پیشنهادی، ۵ مسئله طراحی و با روش دقیق و فراابتکاری حل شده و نتایج مقایسه می‌شوند. اندازه مسائل تأمین-توزیع اقلام عمومی در جدول (۱۱) نشان داده شده است.

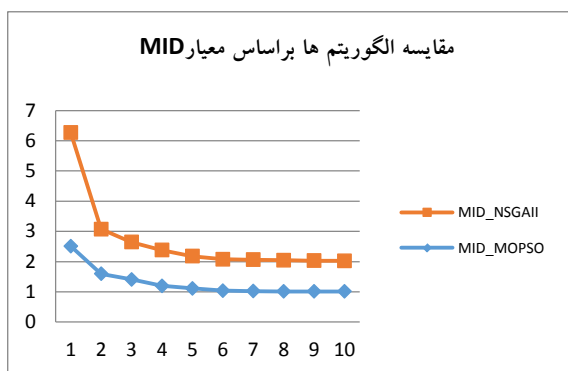
جدول (۱۲): نتایج حاصل از نرم‌افزار GAMS و الگوریتم‌های فراابتکاری در ابعاد کوچک، متوسط و بزرگ

متوسط درصد خطای MOPSO در هر مسئله	متوسط درصد خطای NSGA-II در هر مسئله	درصد خطای NSGA-II نسبت به MOPSO	MOPSO			NSGA-II			GAMS		تابع هدف	اندازه مسئله k/v/i/e/w	شماره مسئله
			زمان حل (ثانیه)	درصد خطا	مقدار تابع هدف	زمان حل (ثانیه)	درصد خطا	مقدار تابع هدف	زمان حل (ثانیه)	مقدار تابع هدف			
۸	۲/۲۰	۱/۱۹	۳۰/۴۳۱	۱/۰۶	۷۲۵۶	۳۶/۷۲۳	۲/۲۶	۷۳۴۲,۰۰	۲۶/۳۵۲	۷۱۸۰	F ₁	۲×۲×۲×۲×۱	۱
		۱/۵۳		۰/۶۱	۲۱۵۶		۲/۱۵	۲۱۸۹		۲۱۴۳	F ₂		
۴/۴۸	۱/۴۷	۱/۸۴	۶۱/۷۷۳	۲/۱۵	۳۴۱۵۱	۱۰۱/۸۱۵	۰/۲۷	۳۳۵۲۱	۵۹/۳۶۵	۳۳۴۳۲	F ₁	۲×۳×۲×۳×۲	۲
		۳/۸۸		۶/۸۲	۴۸۷۴		۲/۶۷	۴۶۸۵		۴۵۶۳	F ₂		
۴/۵۴	۳/۴۵	۱/۹۳	۸۳/۸۱۸	۰/۸۳	۴۸۶۲۳	۱۲۳/۵۳۹	۲/۷۸	۴۹۵۶۳	۱۰۱/۲۵۴	۴۸۲۲۲	F ₁	۳×۴×۱×۲×۳	۳
		۳/۸۱		۸/۲۴	۶۸۴۵		۴/۱۱	۶۵۸۴		۶۳۲۴	F ₂		
۲/۹۰	۳/۰۹	۲/۲۱	۱۱۱/۶۷۸	۱/۴۵	۴۷۶۹۸	۲۰۲/۹۱۵	۳/۶۹	۴۸۷۵۲	۵۲۳/۶۹۸	۴۷۰۱۶	F ₁	۳×۴×۱×۳×۲	۴
		۱/۷۸		۴/۳۵	۹۱۲۵		۲/۴۹	۸۹۶۳		۸۷۴۵	F ₂		
۱/۹۵	۱/۷۷	۰/۵۲	۲۴۹/۱۵۹	۰/۰۸	۵۲۱۸۷	۴۴۸/۷۵۳	۰/۶	۵۲۴۵۶	۱۵۲۳/۳۶۹	۵۲۱۴۵	F ₁	۴×۴×۱×۳×۳	۵
		۰/۸۴		۳/۸۲	۱۱۹۶۳		۲/۹۵	۱۱۸۶۳		۱۱۵۲۳	F ₂		
۳/۴۹	+۰/۳۸	۱/۱۴	۳۸۶/۱۶	۰/۹۸	۸۲۳۶۵	۷۷۸/۹۷۷	۲/۱۱-	۸۳۲۴۷	۲۵۳۶/۳۵۲	۹۹۳۴۰	F ₁	۴×۵×۱×۲×۴	۶
		۶/۱۳		۷/۷۶	۱۶۳۲۵		۱/۳۴	۱۵۳۲۴		۱۵۱۲۱	F ₂		
.....	۰/۵۸	۵۵۰/۲۴۱	۱۰۰۲۵۶	۱۰۹۳/۶۹	۹۹۶۷۴	F ₁	۶×۴×۲×۳×۳	۷
		۴/۴۷		۲۲۳۶۵		۲۱۳۶۵		F ₂		
.....	۱/۱۷	۷۴۰/۵۲۳	۱۲۳۵۴۲	۱۴۹۴/۴۱	۱۲۴۹۸۵	F ₁	۶×۴×۲×۴×۳	۸
		۴/۱۶		۳۱۲۴۷		۳۲۵۴۶		F ₂		
.....	۰/۵۲	۹۰۹/۴۱	۱۹۶۳۲۸	۱۷۶۷/۴۷	۱۹۵۳۰۱	F ₁	۸×۴×۳×۳×۴	۹
		۳/۲۱		۴۱۲۳۸		۴۲۵۶۳		F ₂		
.....	۰/۳۳	۱۱۵۱/۴۸۶۰	۲۰۱۱۸۷	۱۹۰۵/۴۲	۲۰۱۸۵۶	F ₁	۸×۶×۲×۲×۳	۱۰
		۰/۳۶		۶۱۸۹۰		۶۲۱۱۱		F ₂		
۲/۹۴	۲/۴۰	۲/۰۸											

جدول (۱۳): زمان حل مسائل نمونه در روش فراابتکاری و دقیق

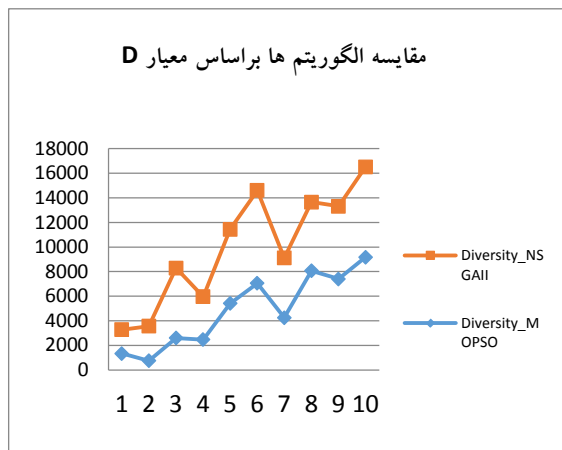
MOPSO	NSGA-II	GAMS	شماره مسئله
۳۰/۴۳۱	۳۶/۷۲۳	۲۶/۳۵۲	۱
۶۱/۷۷۳	۱۰۱/۸۱۵	۵۹/۳۶۵	۲
۸۳/۸۱۸	۱۲۳/۵۳۹	۱۰۱/۲۵۴	۳
۱۱۱/۶۷۸	۲۰۲/۹۱۵	۵۲۳/۶۹۸	۴
۲۴۹/۱۵۹	۴۴۸/۷۵۳	۱۵۲۳/۳۶۹	۵
۳۸۶/۱۶	۷۷۸/۹۷۷	۲۵۳۶/۳۵۲	۶

با توجه به نتایج جدول (۱۲) مقادیر حاصل از الگوریتم NSGA-II به مقادیر GAMS نزدیک‌تر است. همچنین با توجه به پارامترهای ورودی و با گسترش ابعاد مسئله، مقدار هزینه‌ها افزایش می‌یابد. افزایش تابع هزینه باعث کاهش تابع هزینه تاب‌آوری و در نتیجه باعث افزایش تاب‌آوری می‌شود. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد با گسترش ابعاد مسئله زمان حل دقیق به‌صورت نمایی افزایش می‌یابد اما این تغییر برای الگوریتم‌های فراابتکاری مورد استفاده روند خطی و منظمی را طی می‌کند. در جدول (۱۳) و نمودار (۱) زمان رسیدن به جواب در ۵ مسئله اول (به تفکیک روش‌های حل) نشان داده شده است.

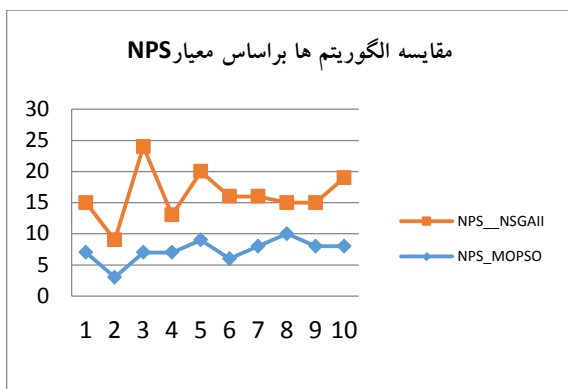

نمودار (۳). نمودار گرافیکی مقایسه الگوریتم‌های NSGA-II و MOPSO بر اساس معیار MID

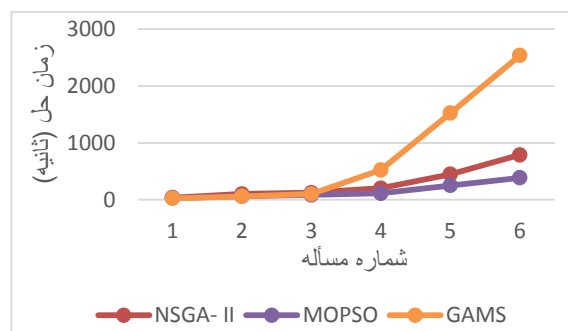
از مقایسه الگوریتم‌ها در مدل LAM، الگوریتم MOPSO بر اساس معیار Time و MID و Spacing از مطلوبیت بالاتری برخوردار است.

نمودار (۴). نمودار گرافیکی مقایسه الگوریتم‌های NSGA-II و MOPSO بر اساس معیار D

نمودار (۵). نمودار گرافیکی مقایسه الگوریتم‌های NSGA-II و MOPSO بر اساس معیار NPS

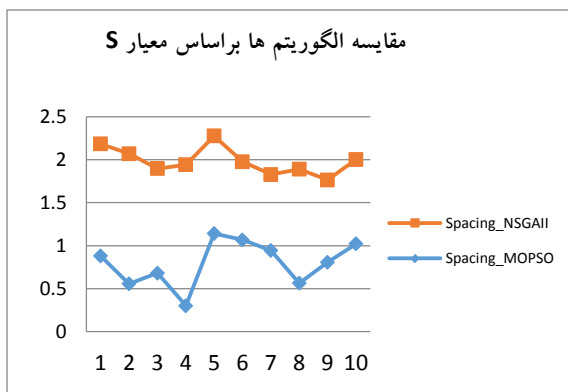

نمودار (۱). نمایش مقایسه‌ای زمان حل مسائل نمونه با روش فراابتکاری و دقیق

۱۰- شاخص‌های مقایسه‌ای الگوریتم‌های چندهدفه [۲۸]

برای ارزیابی عملکرد الگوریتم‌های فراابتکاری چندهدفه دو دسته شاخص اندازه‌گیری اصلی وجود دارد: (۱) شاخص‌های همگرایی (۲) شاخص‌های پراکندگی. در این تحقیق برای انجام مقایسه، از پنج شاخص که ترکیبی از شاخص‌های هر دو دسته اصلی می‌باشد، معرفی شده است. معیارهای دسته اول شامل تعداد جواب پارتو، فاصله از جواب ایدئال و معیارهای مربوط به دسته دوم شامل فاصله‌گذاری، بیش‌ترین گسترش و همچنین معیار زمان اجرای الگوریتم برای مقایسه نیازمندی‌های محاسباتی است. در این پژوهش از این شاخص‌ها برای انجام مقایسه بین الگوریتم ژنتیک چندهدفه با مرتب‌سازی غیرمغلوب و الگوریتم بهینه‌سازی چندهدفه با مرتب‌سازی غیرمغلوب استفاده خواهد شد. لازم به ذکر است که نمودارهای (۲) تا (۵) عملکرد الگوریتم‌های فراابتکاری را در مدل دفاوی شده در حالت بدبینانه (LAM) و جدول (۱۴) عملکرد الگوریتم‌ها را در حالت خوش‌بینانه (UAM) مورد مقایسه قرار می‌دهد.

در مدل LAM از مقایسه الگوریتم‌ها، الگوریتم NSGA-II بر اساس معیار NPS و Diversity از مطلوبیت بالاتری برخوردار است.

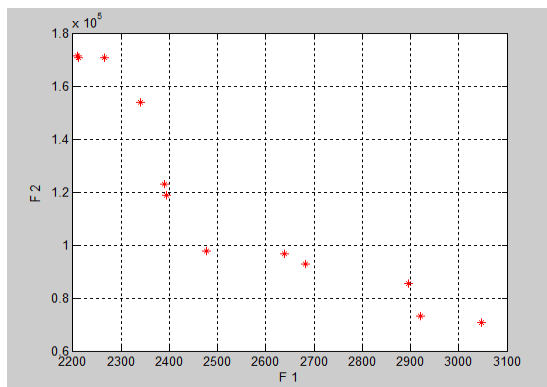

نمودار (۲). نمودار مقایسه الگوریتم‌های NSGA-II و MOPSO بر اساس معیار S

جدول (۱۴). مقادیر الگوریتم‌های ژنتیک و بهینه‌سازی ذرات به ازای شاخص‌های مقایسه‌ای

MOPSO					NSGA-II					مقدار تابع هدف	تابع هدف	اندازه مسئله k/v/l/e/w	محصول	شماره مسئله	
T (s)	NPS	Spacing	MD	MID	مقدار تابع هدف	T (s)	NPS	Spacing	MD						MID
۲۵/۲۳	*	۱/۰۱۸۶	۲۵۹/۳۶	۱/۰۷۵۲	۴۸۱۷۴	۱۲/۹۷	۱۰	۱/۱۰۳۳	۷۰۳/۸۲	۱/۰۲۳۲	۴۷۰۱۶	F ₁	3×4×1×3×2	تلویزیون	۱
					۹۳۳۱						۸۷۴۵	F ₂			
					۰/۷۸						۰/۸۵	RE			
۲۴/۸۶	۱۲	۱/۰۷۶۸	۲۵۲/۲۷	۱/۰۴۴۹	۴۹۲۳۱	۱۳/۰۱	۱۴	۱/۶۱۶	۹۷۷/۳۳	۱/۰۲۸	۴۸۱۲۳	F ₁	3×4×1×3×2	تلویزیون	۲
					۸۹۶۲						۸۲۵۴	F ₂			
					۰/۸۲						۰/۸۳	RE			
۲۴/۹۶	۷	۱/۰۹۵۲	۱۲۱/۷۸	۱/۰۲۷	۴۸۹۸۷	۱۳/۹۰	۱۰	۰/۹۹۶۴۹	۴۱۳/۴۱	۱/۰۷۵۴	۴۹۸۵۶	F ₁	3×4×1×3×2	تلویزیون	۳
					۸۴۵۶						۷۹۸۸	F ₂			
					۰/۸۴						۰/۹۱	RE			
۲۴/۹۹۸	۷	۰/۸۹۴۴	۱۵۶/۶۹	۱/۰۲۶	۴۸۵۱۲	۱۳/۰۲	۱۸	۱/۱۵۳۴	۸۷۹/۱۳	۱/۰۳۲۹	۴۸۲۱۴	F ₁	3×4×1×3×2	تلویزیون	۴
					۹۳۸۴						۸۷۹۲	F ₂			
					۰/۷۶						۰/۷۹	RE			
۲۴/۸۸	۱۱	۱/۰۸۵۹	۱۶۸/۸۸	۱/۳۸۶	۴۹۳۶۹	۱۳/۹۸	۱۲	۰/۹۹۰۵	۳۹۲/۳۲	۱/۳۰۱	۴۸۹۶۳	F ₁	3×4×1×3×2	تلویزیون	۵
					۹۴۲۱						۸۰۱۲	F ₂			
					۰/۷۵						۰/۸۷	RE			
۲۴/۸۴	۵	۰/۹۰۹۲	۱۲۰/۰۸	۱/۰۵۸۱	۴۸۳۶۵	۱۳/۹۸	۱۴	۱/۲۰۱۳	۴۴۴/۱۶	۱/۰۱۶۴	۴۹۲۵۶	F ₁	3×4×1×3×2	تلویزیون	۶
					۹۶۸۷						۸۶۵۴	F ₂			
					۰/۷۳						۰/۸۸	RE			

الگوریتم پرش ژنتیک چندهدفه، سطحی از جبهه نامغلوب جواب نهایی مسئله مذکور به دست می‌آید که در شکل (۵) نشان داده شده است:

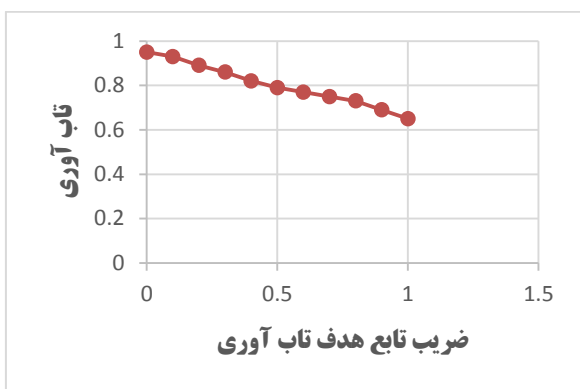

شکل (۵). جبهه نامغلوب جواب نهایی مسئله ۵ با ابعاد ۳×۴×۱×۳×۲ توسط الگوریتم ژنتیک

۱۱- تحلیل حساسیت روی ضرایب توابع هدف

همان‌طور که قبلاً هم اشاره شد یکی از روش‌هایی که مسئله را با آن تحلیل کردیم استفاده از روش دقیق گمز بود. برای تمام حالات حل مدل با روش دقیق مقدار ضریب هر سه تابع هدف را

با توجه به حل مدل UAM و ارزیابی جدول (۱۴) مفاهیمی استنباط می‌شود که در تمامی مسائل از نظر زمان حل، الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری داشته است. در مسئله پنجم با توجه شاخص‌های مقایسه‌ای، الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری از خود نشان داده است. از نظر معیار گستردگی فضای جواب (MD) در تمام مسائل الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری داشته است. از نظر معیار تعداد جواب‌های پارتو (NPS) به غیر از مسئله اول در سایر مسائل الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری داشته است. با توجه به جدول (۱۴) و برتر بودن الگوریتم ژنتیک، با تنظیم پارامترهای این الگوریتم و با استفاده از داده‌های فرضی ایجاد شده برای مسئله ۵، اقدام به حل بهینه برای این مسئله می‌کنیم. ابتدا این مقادیر پارامترها را وارد الگوریتم کرده و سپس داده‌های فوق را به‌عنوان داده‌های مسئله نمونه وارد می‌کنیم. پس از اجرای الگوریتم، جمعیت اولیه مطابق آنچه شرح داده شد تولید می‌شود و نسل‌های جدید جواب هم مطابق قوانین الگوریتم NSGA-II و آنچه تشریح شد، تولید می‌شود و در هر مرحله، برزندگی جواب‌ها محاسبه شده و با هم مقایسه می‌شوند. با توجه به جدول (۴)، برای مسئله ۵، تعداد جمعیت اولیه الگوریتم ژنتیک ۲۵ و حداکثر تکرار ۱۵۰ در نظر گرفته شده است. پس از اجرای

نمودار (۶). اثر افزایش ضریب تابع هدف تاب آوری روی مقدار تاب آوری

۱۲- نتیجه‌گیری

مسئله مورد بررسی از دنیای واقعی با پارامترهای فازی مدل‌سازی شده و سپس به وسیله الگوریتم‌های چندهدفه بهینه‌سازی ذرات و ژنتیک اجرا گردید. ابتدا در فاز اول به تعیین اوزان تأمین‌کنندگان و سپس به رتبه‌بندی آن‌ها پرداخته و داده‌های خروجی مورد نظر، در فاز دوم به عنوان ورودی مدل ریاضی پیشنهادی در نظر گرفته شد. برای مقایسه نتایج حاصل از الگوریتم NSGA-II و MOPSO با کمک شاخص‌های مقایسه‌ای، ابتدا به کمک نرم‌افزار مینی‌تب مقادیر پارامترهای کنترلی تعیین شد، سپس چند نمونه مسئله از دنیای واقعی در این زمینه حل شد. نتایج حاصل از مقایسه این الگوریتم‌ها بیانگر این امر است که در مدل UAM (که حالت‌های خوش‌بینانه را در نظر می‌گیرد) الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری دارد و در مدل LAM (که حالت‌های بدبینانه را در نظر می‌گیرد)، الگوریتم MOPSO عملکرد بهتری ارائه می‌دهد. نتایج حاصل از الگوریتم NSGA-II و MOPSO برای مسئله نمونه طراحی شده، نشان می‌دهد که الگوریتم NSGA-II در معیارهای مختلف، بهتر از الگوریتم MOPSO عمل کرده است. به طور نمونه در زمان حل و معیار فاصله از نقطه ایدئال، در تمام مسائل عملکرد بهتری نسبت به الگوریتم دیگر دارد. همچنین در این تحقیق، با تحلیل حساسیت تابع هدف هزینه (عقد قرارداد، خرید و انتقال از تأمین‌کنندگان عمده و اصلی) و نیز تابع هدف استفاده از تأمین‌کننده پشتیبان و ذخیره موجودی اضطراری، راهکارهای مدیریتی توصیه گردید. با توجه به این نتایج، مدیران می‌توانند افزایش هزینه‌های ناشی از افزایش تاب آوری را موازنه نموده و رویکرد مناسب تاب آوری را اتخاذ کنند.

یکسان و برابر ۰,۵ در نظر گرفتیم. حال فرض کنید توابع هدف تاب آوری برای مدیریت سازمان از اهمیت بالاتری برخوردار باشد. از این رو در هر بار حل مدل، ضرایب تابع هدف دوم مدل را افزایش می‌دهیم و با استفاده از نتایج، نقش تاب آوری را بر روی هزینه‌ها بررسی می‌کنیم که در جدول (۱۵) نشان داده شده است. مطابق جدول (۱۵)، افزایش تاب آوری شبکه تأمین (ستون مقابل آخر) مستلزم افزایش هزینه (ضرایب ستون سوم) و کاهش استفاده از تأمین‌کننده پشتیبان و ذخیره موجودی اضطراری (ضرایب ستون چهارم) است. به عنوان نمونه ردیف ۴ جدول (۱۵) نشان می‌دهد که برای ایجاد حداقل ۸۶ درصد تاب آوری شبکه تأمین، می‌توان تا ۳۰ درصد استفاده از اقلام تأمین‌کنندگان پشتیبان و ذخیره موجودی اضطراری را کاهش داد و در عوض تا ۷۰ درصد هزینه‌های ثابت عقد قرارداد، خرید و انتقال از تأمین‌کنندگان عمده و اصلی را افزایش داد. همچنین ردیف ۸ نشان می‌دهد چنانچه توقع مدیران در مورد تاب آوری شبکه تأمین، از ۸۶ درصد به ۷۵ درصد تقلیل یابد، می‌توان استفاده از اقلام تأمین‌کنندگان پشتیبان و ذخیره موجودی اضطراری را تا ۷۰ درصد افزایش داد و هزینه‌های ثابت عقد قرارداد، خرید و انتقال از تأمین‌کنندگان عمده و اصلی را به ۳۰ درصد کاهش داد.

جدول (۱۵). تحلیل حساسیت

مسئله	ردیف	ضریب تابع هدف هزینه	ضریب تابع هدف تاب آوری	هدف (۱)	هدف (۲)	تاب آوری RE	T (s)
۵	۱	۰/۱	۰	۴۸۹۶۳	۸۰۱۲	۰/۹۵	۱۰۳/۵۵
	۲	۰/۹	-۰/۱	۴۹۳۶۸	۸۱۲۴	۰/۹۳	۶۸/۳۵
	۳	۰/۸	-۰/۲	۴۹۷۹۶	۸۴۴۵	۰/۸۹	۸۰/۸۳
	۴	۰/۷	-۰/۳	۵۰۳۳۱	۸۷۵۲	۰/۸۶	۵۸/۸۷
	۵	۰/۶	-۰/۴	۵۰۶۳۲	۸۹۳۷	۸۲	۶۷/۷۵
	۶	۰/۵	-۰/۵	۵۰۹۶۳	۹۱۲۸	۰/۷۹	۸۰/۳۰
	۷	۰/۴	-۰/۶	۵۱۴۷۵	۹۳۵۴	۰/۷۷	۹۰/۶۵
	۸	۰/۳	-۰/۷	۵۱۶۶۹	۹۶۸۷	۰/۷۵	۶۳/۴۵
	۹	۰/۲	-۰/۸	۵۲۱۲۸	۹۸۶۳	۰/۷۳	۷۵/۸۷
	۱۰	۰/۱	-۰/۹	۵۲۴۸۵	۱۰۲۵۱	۰/۶۹	۶۲/۰۸
	۱۱	۰	-۱	۵۲۷۸۹	۱۰۵۴۲	۰/۶۵	۶۴/۶۷

۱۳- منابع

- [12] M. Farshbaf Granmayeh, M. Rabbani, and N. Manavizadeh, "Multi-objective design of supply chain taking into account the risk of disruption of facilities, supply and demand in the uncertainty of economic parameters," *Journal of Industrial Management Studies*, vol. 13(37), pp. 5-34, 1394. (In Persian)
- [13] S. M. Hatefi and F. July, "Design of reliable and stable inverse direct logistics networks in conditions of uncertainty," PhD Thesis, University of Tehran, 2013. (In Persian)
- [14] S. Khalili, F. Jolai, and S. A. Torabi, "In Integrated production-distribution planning two-echelon systems: a resilience view," *International Journal of Production Research*, vol. 55(4), 2017.
- [15] S. A. Torabi, M. Baghersad, and S. Mansouri, "Resilient supplier selection and order allocation under operational and disruption risks," *Transportation Research Part E*, vol. 79, pp. 22-48, 2015.
- [16] N. Shojaei and S. J. Sajjadi, "Presenting a stable and elastic supply chain model under conditions of risk uncertainty and disruption," *Iran University of Science and Technology-Master Thesis*, Tehran, 2014. (In Persian)
- [17] A. Khalili Nasr, M. Tavana, B. Alavi, and H. Mina, "A novel fuzzy multi-objective circular supplier selection and order allocation model for sustainable closed-loop supply chains," *Journal of Cleaner Production*, vol. 287, 2021.
- [18] S. M. Hosseini, N. Morshedlou, D. Ivanov, M. D. Sarder, K. Barker, and A. A. Khaled, "Resilient supplier selection and optimal order allocation under disruption risks," *International Journal of Production Economics*, vol. 213, pp. 124-137, 2019.
- [19] E. Esmaeili-Najafabadi, N. Azad, and M. S. Fallah Nezhad, "Risk-averse supplier selection and order allocation in the centralized supply chains under disruption risks," *Expert Systems with Applications*, vol. 175, 2021.
- [20] F. Firouzia and O. Jadidi, "Multi-objective model for supplier selection and order allocation problem with fuzzy parameters," *Expert Systems with Applications*, vol. 180, pp. 115-121, 2021.
- [21] J. Xu and X. Zhou, "Approximation based fuzzy multi-objective models with expected objectives & chance constraints," *Application to earth-rock work allocation*, *Inf. Sci.*, vol. 238, pp.75-95, 2013.
- [22] S. Khalili, F. Jolai, S. A. Torabi, "In Integrated production-distribution planning two-echelon
- [1] S.M. Hatefi and F. July, "Design of reliable and stable direct reverse inbound networks in conditions of uncertainty," PhD Thesis, University of Tehran, 2013. (In Persian)
- [2] R. ghesmati and M. S. pishvahy, "Supply chain network design with simultaneous consideration of reliability and stability under conditions of uncertainty and disruption risk," M.Sc. Thesis, Iran University of Science and Technology, 2014. (In Persian)
- [3] S. Chopra, "Designing the distribution network in a supply chain," *Transp. Res.*, vol. 39, pp. 123-140, 2003.
- [4] S. A. Torabi, M. Baghersad, and S. Mansouri, "Resilient supplier selection and order allocation under operational and disruption risks," *Transportation Research Part E*, vol. 79, pp. 22-48, 2015.
- [5] M. S. Pishvae and R. Zanjirani Farahani, "A model for integrated design of direct and reverse logistics network in a supply chain of master's thesis," *Master's thesis-Amirkabir University*, Tehran, 2008.
- [6] B. E A. Wafa, et al., "Supply chain optimization of petroleum organization under uncertainty in market demands and prices," *European Journal of Operational Research*, vol. 189, no. 3, pp. 822-840, 2008.
- [7] B. S. R, A. P. B.-P. Leão José Fernandes, "Downstream Petroleum Supply Chain Planning under Uncertainty," *Computer Aided Chemical Engineering*, vol. 37, pp. 1889-1894, 2015.
- [8] A. Hasani, S. H. Zegordi and E. Nikbakhsh, "Robust closed-loop supply chain network design for perishable goods in agile manufacturing under uncertainty," *International Journal of Production Research*, vol. 50, no. 16, pp. 4649-4669, 2012.
- [9] A. Jabbarzadeh, B. Fahimnia, "Marrying supply chain sustainability and resilience: A match made in heaven," *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, vol. 91, pp. 306-324, 2016.
- [10] Y. Kristianto, et al., "A model of resilient supply chain network design: A two-stage programming with fuzzy shortest path," *Expert Systems with Applications*, vol. 41, pp. 39-49, 2014.
- [11] M. S. Pishvae, S.A. Torabi, and J. Razmi, "Credibility-based fuzzy mathematical programming model for green logistics design under uncertainty," *Comput. Ind. Eng.*, vol. 62, pp. 624-632, 2012.

- [26] S. H. Amin and G. Zhang, "A multi-objective facility location model for closed-loop supply chain network under uncertain demand and return," *Applied Mathematical Modelling*, vol. 37(6), pp. 4165-4176, 2013.
- [27] E. R. Kennedy, "Particle Swarm Optimization," *IEEE Transactions On*, vol. 8, no. 3, pp. 1942-1948, 1995.
- [28] M. Zareei and H. A. Hassanpour, "Time-Cost Balance to Maximize Contractor's Current Net Value with Fee and Resource Constraint Patterns Using Evolutionary Algorithms (Case Study: Limited Part of Bandar Abbas Gas Condensate Refinery Construction Project)," *Industrial Management, Faculty of Management, University of Tehran*, Vol. 1(7), pp. 41-19, 2015. (In Persian)
- systems: a resilience view," *International Journal of Production Research*, 2016.
- [23] F. Chan, T. A. Jha, and M. K. Tiwari, "Bi-Objective Optimization of Three Echelon Supply Chain involving Truck Selection and Loading using NSGA-II with Heuristics algorithm," *Applied Soft Computing*, vol. 38, pp. 978-987, 2016.
- [24] M. Notash, M. Zandieh, B. Dari, "Multi-objective design of supply chain network with the approach of genetic algorithm," *Management Research in Iran*, vol. 4(18), p. 183, 2014. (In Persian)
- [25] S. Moghaddam, "Introduction to communication management system with SRM suppliers in Sash," *Samen Asr Communication Company*, Tehran, 2017. (In Persian)

Providing a Combined Model of Supplier Selection and Order Allocation in Random Uncertainty Conditions and Solution with the Robust Fuzzy Optimization Approach (Case Study: Isar General Commodities Company)**H. A. Hassanpour*, H. Ghaffari Turan, M. Zareei, A. Mohammadi**

*Assistant Professor, Department of Industrial and Logistics Engineering, Faculty of Engineering, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran

(Received: 28/01/2021; Accepted: 05/09/2021)

Abstract

The purpose of this research is to present a two-objective nonlinear integer programming model for optimization of a general commodities supply chain, minimizing the purchase costs and delivery delays and maximizing the resilience with uncertain constraints and parameters of the objective functions. To solve the model, the weights of relevant metrics and sub-criteria for producers are obtained through multi-criteria decision making. These metrics are used as the input data to the proposed mathematical model. Since this is classified as a hybrid optimization problem in the NP-hard problem family, NSGA-II and MOPSO multi-objective evolutionary algorithms are used to solve the proposed model. Comparing the results of the algorithm is done with the help of comparative indices. In this study, the probability constraint programming is used for the fuzzy to deterministic conversion of models. This method fits the LAM and UAM estimation models appropriately to the pessimistic-optimistic changes due to the differences in the decision makers' attitudes. Results of comparing these algorithms indicate that the genetic algorithm performs better in the optimistic view, whilst the MOPSO algorithm performs better in the pessimistic case. The results of NSGA-II and MOPSO algorithm for the designed sample problem show that NSGA-II algorithm performs better than MOPSO algorithm in different criteria. For instance, better performance regarding the solution time and the criterion of the distance from the ideal point, is observed in all problems.

Keywords: Resilient Supply Chain, Random uncertainty, Robust Fuzzy Optimization, NSGA-II, MOSPO, Comparative Indicators

*Corresponding Author E-mail: hahassan@ihu.ac.ir